

**СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Проаналізувавши та критично оцінивши сучасний стан вітчизняної економіки, автор спочатку визначає ряд найважливіших факторів, що так чи інакше впливають на її розвиток. На основі даного аналізу та світових тенденцій автором запропоновано перелік найперспективніших, з точки зору подальшого розвитку, галузей економіки України та модель їх розвитку. Висновки даного дослідження містять перелік конкретних кроків щодо виходу з економічної кризи України та забезпечення стабільного економічного розвитку держави.

Ключові слова: економічний стан, галузі економіки держави, фактори впливу на економіку, перспективи розвитку.

DRAZHNYTSYA S. A.
Khmelnytsky National University**STATE AND PROSPECTS OF UKRAINE ECONOMY SECTORS
IN MODERN CONDITIONS**

The aim of this study is to develop a theoretical model of the national economy as a whole and its individual sectors in particular. Accordingly, the main objectives of the study are: Analysis of the current state of the national economy; Determining factors influencing its development; Analysis of international experience withdrawal national economy from crisis and global trends on the priority development of specific sectors; Determination based on the study list of promising sectors of the national economy. Analyzing and critically assessing the current state of the national economy by first determining a number of important factors that somehow affect its development. Based on this analysis and global trends author proposed a list of the most promising in terms of future development, economic sectors of Ukraine and the model of development. The findings of this study include a list of specific steps to overcome the economic crisis Ukraine and ensuring sustainable economic development. Thus, the analysis of the current state of the domestic economy showed that the Ukrainian economy today is on the verge of default. World practice shows that the economic crisis can be overcome through unpopular social policy temporary save money on social programs and subsidized sectors of the economy for the development of promising sectors of the national economy. Promising sectors for the development of national economy of Ukraine should be IT-technology, high-tech manufacturing and processing their own raw materials and energy resources, educational and scientific sector and those industries that are aimed at meeting the primary needs of the population.

Keywords: economic situation, the state sector of the economy, impacts on economy prospects.

Постановка проблеми. Економічній науці не відомі випадки подолання кризових явищ та забезпечення стабільного економічного розвитку держави без чіткого планування дій та здійснення управлінських заходів. Ці заходи мають ґрунтуватись не лише на інтуїції керівництва, але й на чіткому аналізі сучасного стану економіки держави в цілому та окремих її галузей зокрема, критичній оцінці та прогнозі ступеня впливу різних факторів, світових тенденцій, тощо.

Сьогодні, коли наша держава переживає найскладніші часи за всю історію своєї незалежності, питання стану та перспектив розвитку окремих галузей національної економіки України в сучасних умовах стоїть особливо гостро та актуально. Актуальність даного дослідження також підкреслює і надзвичайна динамічність та майже повна не прогнозованість різних факторів, що так чи інакше впливають на розвиток національної економіки, обмеженість ресурсів, низький рівень життя та високий рівень міграції населення, політична невизначеність в державі, повна залежність від зовнішніх інвесторів та партнерів, тощо.

Аналіз останніх досліджень. Варто відмітити, що проблемою вибору виду діяльності людство переймалося усю історію свого існування. Вчені економісти постійно працювали над розробкою методичних підходів, концептуальних принципів та моделей економічного розвитку. Серед них найвідомішими є праці таких вчених як А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс та багато інших. Вони є авторами цілих економічних теорій розвитку господарств.

Серед сучасних дослідників даної проблеми уваги заслуговують праці таких вчених, як М.П. Войнаренко [1, с.9-10], О.С. Телетов [3, с.168-169], Ю.В. Тюленева [4, с.87-89] та ін. На Давоському економічному форумі дане питання також частково обговорювалось [3].

Проте зазначені праці майже не містять інформації щодо перспектив розвитку галузей національної економіки України в сучасних умовах, чому присвячується наше дослідження.

Постановка завдання. Таким чином, метою даного дослідження є формування теоретичної моделі розвитку національної економіки в цілому та окремих її галузей зокрема. Відповідно, основними завданнями дослідження є:

- аналіз сучасного стану національної економіки;
- визначення факторів впливу на її розвиток;
- аналіз закордонного досвіду виведення національної економіки із кризи та світових тенденцій щодо пріоритетності розвитку її окремих галузей;

- визначення на основі проведеного дослідження переліку перспективних галузей національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Питання вибору виду діяльності та його пріоритетності завжди стояло гостро. Актуальним воно є й сьогодні, і таким буде завжди. Адже економіка (господарювання, підприємництво) ґрунтується на принципі передбачення. Насправді у даному питанні уже існує частина відповіді, бо безперечним є той факт, що певні галузі економіки будуть стрімко розвиватись, тоді як інші можуть взагалі припинити своє існування. Відразу логічне питання – які галузі є перспективні, а які приречені? Аби дати відповідь на це чітке запитання, потрібно проаналізувати реальний стан національної економіки та світові тенденції розвитку.

Сьогодні усім відомо, що українська економіка майже знищена повністю. Ми на межі дефолту. Надходження до бюджету не можуть забезпечити ліквідацію наших зобов'язань. Соціально-політична, економічна та воєнна нестабільність в державі обумовили її обмеженість в ресурсах (фінансових, енергетичних, трудових), низьку інвестиційну привабливість та високу залежність від зовнішніх запозичень та, як наслідок, падіння темпів розвитку економіки в цілому та зубожіння населення.

Аби краще зрозуміти яким чином можна виправити ситуацію слід звернутись до економічної теорії.

Економіка, як відомо, – це ведення та управління господарством. Господарюючі суб'єкти є відкритими економічними системами і тому сильно взаємодіють із оточуючим середовищем. Це середовище і визначає стратегію розвитку цих господарюючих суб'єктів. Усі фактори середовища є надзвичайно важливими, впливовими, а також і надто динамічними, непередбачуваними, важко прогнозованими. Але, все ж таки, певні закономірності свого розвитку вони мають.

Якщо спробувати в декількох словах охарактеризувати сучасний стан розвитку вітчизняної економіки та фактори макrorівня, що впливають на неї, то отримаємо короткий висновок – ми на порозі великих змін [1, с.9]. Великі зміни недалекого майбутнього також обговорювались та прогнозувались на всесвітньому 45-му ювілейному економічному форумі у Швейцарському Давосі, який проходив з 21 по 24 січня 2016 року включно. Основними темами Давоського форуму стали наступні 8 [2]:

1. Ріст використання роботів. Офіційно ця тема звучала як «Оволодіння четвертою промисловою революцією», що означає у буквальному сенсі оволодіння технологіями, що нівелюють грані між фізичною, цифровою та біологічною сферами.

2. Тероризм та міграційна криза. Світові лідери та керівники гуманітарних установ дискутували про те, як поводитись із наростаючою міграційною кризою і сприяти кращій інтеграції біженців у спільноти країн, що надають їм притулок.

3. Коливання на світових ринках. Враховуючи той факт, що уже в 2016 році через не прогнозовані коливання на фондових ринках Давоська еліта уже втратила чималу частину своїх статків, обговорення цієї теми були досить спекотними і затяжними.

4. Зміни клімату. Було встановлено, що нездатність попередити зміни клімату та приготуватись до нього є найсерйознішою загрозою світовій економіці. Барак Обама виступаючи на одному із європейських форумів що проходив у Франції в листопаді місяці 2015 року на цю тему заявив, що наше покоління перше, яке відчуло на собі наслідки екологічної кризи і останнє, яке ще може щось зробити, аби виправити ситуацію.

5. Єдність Європи. Криза на Середньому Сході та фондових ринках підштовхнула Європу до дій щодо повернення боргів. Із тих же причин європейські боржники не можуть повернути цих боргів, що у свою чергу загрожує єдності Європи (проблема із Грецією).

6. Соціальна нерівність. На форумі було озвучено, що 90% світового багатства зосереджено лише у 10% елітного населення. Причому статки ці є пасивними (не передбачають трудової діяльності) та мають тенденцію до збільшення (диференціація доходів населення).

7. Медичне забезпечення. Віце-президент США Джо Байден, втративши сина через онкологію, на форумі просував нову медичну програму США по боротьбі із раком.

8. Кіберзлочинність і громадянські свободи. На форумі велись гарячі суперечки між борцями із кіберзлочинцями та представниками соціальних мереж. Перші пропонували посилити контроль за мережним конвентом, інші ж відстоювали думку, що це порушує недоторканість приватного життя.

Не можна залишити поза увагою і факт підписання Україною договору про асоційоване співробітництво з країнами ЄС. Європейський союз чинить досить сильний вплив на політику та економіку України. Проблеми підписання Україною договору про асоційоване співробітництво з ЄС, де-факто, стало приводом соціальної напруги та державного перевороту, що згодом переросли у війну на сході та анексію кримського півострова, а де-юре, всього лиш однією із величезної кількості умов членства України в ЄС, яка зовсім не гарантує його як такого. Іншими словами, асоційоване співробітництво з ЄС має свої потенційні переваги, але й несе за собою і масу потенційних та реальних викликів.

Зрозуміло, що сьогодні Україні не обійтись без зовнішніх дотацій. Зрозуміло, що такі дотації нам можуть надати тільки високо розвинені та заможні держави на умовах виконання їх умов. Ці умови є часто неприйнятними та суперечать інтересам українців, через що ми маємо високий рівень міграції населення, його низький рівень життя, відсутність робочих місць, низький рівень заробітних плат, високі тарифи та податки, смертність через хвороби і т.д.

Варто відмітити, що кризові явища у різні часові проміжки були притаманні й економікам інших держав, які зуміли не тільки їх подолати, але й забезпечити стабільний економічний розвиток та високий рівень життя населення. Яким же чином їм вдалось досягти такого результату? Американці, до прикладу, у свій час з метою подолання фінансово-економічної кризи витратили усі свої заощадження на розвиток підприємств і підприємництва. Звичайно, у цей період постраждали дотаційні сфери економіки, сфера освіти та науки, які також завжди були дотаційними, соціальна сфера тощо. Цей крок був складним, не популярним, але необхідним. В результаті американці знизили вартість запозичених коштів для бізнесу, знизивши рівень облікової ставки національного банку до рівня 0,5-1%. Для перспективних галузей економіки були запроваджені протекційні умови ведення бізнесу, зменшили ставки податків тощо. Саме тому пересічні американці майже не відчули на собі дії фінансової кризи.

До таких непопулярних дій вдався у свій час уряд Великої Британії на чолі із Маргарет Тетчер. Подібних дій було вжито німцями під керівництвом Ангели Меркель. І таких прикладів є ще багато. Саме такі приклади мають послужити нам дороговказом під час виходу з кризи.

Що стосується прогнозу пріоритетності окремих галузей економіки України, то тут очевидними є наступні факти.

Перший факт – темпи розвитку цивілізації, темпи життя невинно ростуть, що призводить до збільшення інформаційного, емоційного, психологічного та інших видів навантаження на людину. Це породжує соціальну напругу та є причиною соціально-економічних змін. Це підтверджує порівняльна таблиця цивілізаційних змін, запропонована доктором економічних наук, професором Сумського державного університету Телетовим О.С. в одній із своїх останніх праць, присвяченій саме прогнозуванню розвитку економіки та визначенню ролі людини у цьому процесі [3, с. 168]. У цій праці Олександр Сергійович відмічає обернено пропорційний взаємозв'язок між ступенем взаємодії людини із оточуючим середовищем та часом цієї взаємодії. Чим меншим є ступінь впливу людини на середовище, тим довше вона зможе на нього впливати. Так, скажімо, за первіснообщинного ладу, коли людини майже не впливала на своє оточення взагалі а тільки користувалась ним, цей процес займав кілька тисячоліть. Епоха землеробства тривала вже вдвічі менше. Епоха індустріалізації зайняла в історії вже кілька століть. Відлік епохи інформатизації ведеться уже лише десятиліттями. Це дає підстави прогнозувати що через декілька десятиліть має наступити нова, інша, постінформаційна високо технологічна епоха штучного інтелекту, штучних засобів існування.

Другий факт витікає із першого, і твердить про те, що пріоритетною галуззю економіки на найближчий час має стати розвиток ІТ-технологій, штучного інтелекту, роботизації, заміни людської праці на технологічну [4, с. 87].

Третій факт витікає з перших двох. Цей розвиток не можливий без освіти та науки. Відповідно пріоритетними галузями в освіті та науці мають бути ті ж ІТ, роботизація та заміна фізичної людської праці на більш інтелектуальну та високотехнологічну.

Факт четвертий – освіта та наука є дотаційними та не можуть існувати самі для себе. Вони мають працювати на конкретні галузі економіки, яких у нас практично немає. Немає економіки, значить немає і освіти та науки. Коло замкнулось. Вихід – розвиток економіки за сценарієм міжнародної практики та глобалізації. За рахунок економії коштів на дотаційних галузях підняти економіку, яка згодом забезпечить поштовх і цим галузям, причому в кратному розмірі.

П'ятий факт витікає із попереднього і полягає в необхідності вибору пріоритетного виду діяльності, який би мав підняти економіку. У цьому питанні наша думка є такою: оскільки мова йде про життя людей, то не можна обійти стороною їх потреби, адже найкраще поведінкою людей управляють саме потреби. Причому, чим нижчу нішу вони займають в ієрархії людських потреб, тим вищим є ступінь їх впливу на поведінку людини. Очевидно, що бізнес варто спочатку розвивати той, який направлений на задоволення первинних людських потреб (їжа, сільське господарство, торгівля (в т.ч. міжнародна), збереження та переробка продуктів, виробництво та розширення асортименту харчових продуктів за рахунок використання нових технологій та сировини, засоби індивідуальної гігієни, одяг, взуття, захист та безпека (озброєння, армія)). Тому, щоб забезпечити розвиток цих пріоритетних галузей економіки необхідно розвивати у цьому напрямку і науку з освітою використовуючи сучасні технології та матеріали.

Висновки. Таким чином, аналіз сучасного стану вітчизняної економіки показав, що українська економіка сьогодні перебуває на межі дефолту. Такий стан обумовлений рядом об'єктивних та суб'єктивних факторів, серед яких соціально-політична та економічна нестабільність в державі, низька інвестиційна привабливість і рівень життя населення та висока кредитозалежність тощо.

Світова практика показує, що подолати економічну кризу можна шляхом проведення непопулярної серед суспільства політики тимчасової економії коштів на соціальних програмах та дотаційних галузях економіки задля розвитку перспективних галузей національної економіки, що, у свою чергу, забезпечить ріст ВВП, ріст кількості робочих місць, загальний розвиток економіки та покращить рівень життя населення.

Також, виходячи зі світових тенденцій, перспективними для розвитку галузями національної економіки України мають стати ІТ-технології, високотехнологічне виробництво та переробка власних сировинних та енергетичних ресурсів, освітня та наукова галузі, а також ті галузі, які направлені на задоволення первинних потреб населення.

Постійна актуальність даної проблематики та мінливість світових тенденцій обумовлюють перспективність і необхідність проведення подальших досліджень у даному напрямку.

Література

1. Войнаренко М. Формирование инвестиционной политики на основе инновационных региональных кластеров / М. Войнаренко // Бизнес-партнер. – 2008. – № 2 (101). – С. 9–10.
2. Давос-2016: Восемь основных тем Всемирного экономического форума [Електронний ресурс] // Эксперт. Украинский деловой журнал. – Ресурс доступу : <http://www.expert.ua/mezhdunarodnaya-analitika/0/333-davos-2016--vosem-osnovnih-tem-vsemirnogo-ekonomicheskogo-foruma>
3. Телетов О.С. Підвищення ролі маркетингу в різних сферах життєдіяльності людини / О.С. Телетов // Маркетингові технології в умовах глобалізації економіки України : тези доп. X міжнародної науково-практичної конференції, 3–5 грудня 2015 р. – Хмельницький : ХНУ, 2015. – С. 168–169.
4. Тюленева Ю.В. Сучасний стан та перспективи розвитку економіки України / Ю.В. Тюленева, Т.С. Сергієнко // Сучасні проблеми економіки і підприємництва : збірник наукових праць. – Київ : ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2013. – Випуск 11. – С. 86–93.

Надійшла 25.10.2016; рецензент: д. е. н. Ковальчук С. В.